

Geacht Kamerlid,

Namens de Nederlandse Werkgroep SLAPPs, die als onderdeel van de *Coalition Against SLAPPs in Europe* ('CASE') opereert, delen we graag onze overwegingen en aanbevelingen ter voorbereiding op het debat over de Staat van de Europese Unie op 25 mei 2023 met Minister-President Rutte en Minister Hoekstra.

Minister Hoekstra spreekt grote ambities uit voor de Nederlandse inzet in de EU, onder andere ten aanzien van het beschermen van fundamentele Europese waarden en de oproep aan de EU om hard op te treden als deze waarden geschonden worden. Mediavrijheid wordt expliciet als een van deze belangrijke fundamentele waarden genoemd.

Een steeds vaker voorkomende bedreiging van de mediavrijheid in Europa zijn *strategic lawsuits against public participation* ('SLAPPs'). SLAPPs zijn ongegronde rechtszaken tegen journalisten, mensenrechtenverdedigers en maatschappelijke organisaties, die als voornaamste doel hebben om hen te intimideren, onder druk te zetten en tot zelfcensuur te dwingen. Daarom publiceerde de Europese Commissie vorig jaar een wetsvoorstel voor een Anti-SLAPP Richtlijn.

SLAPPs nemen wereldwijd toe, zo ook in Europa. Onderzoek van CASE heeft 570 Europese SLAPP-zaken in kaart gebracht over een periode van 10 jaar tijd, met een forse stijging vanaf 2017. Het bekendste doelwit hiervan is de Maltese journaliste Daphne Caruana Galizia - de Anti-SLAPP Richtlijn wordt symbolisch "Daphne's Law" genoemd - die ten tijde van haar moord in 2017 47 smaad- en lasterzaken tegen zich had lopen. Tot op de dag van vandaag is haar familie nog verstrengeld in een deel van deze rechtszaken.

Maar ook dichterbij huis is juridische intimidatie van journalisten een reële dreiging. Recent onderzoek van de Nederlandse Vereniging van Journalisten (NVJ) laat zien dat 1 op de 10 van de 858 ondervraagde journalisten met een juridische aanklacht of vervolging te maken heeft gehad vanwege hun werk als journalist. De helft van de ondervraagden heeft ten minste één keer een brief ontvangen n.a.v. een publicatie waarin met juridische stappen werd bedreigd. Ook al is vervolgonderzoek nodig om onderscheid te maken tussen SLAPP-zaken en gegronde rechtszaken, deze cijfers geven een inkijkje in de omvang van juridische intimidatie tegen journalisten.

Daders van SLAPPs kiezen doorgaans het voor hen meest gunstige rechtssysteem om te procederen, bijvoorbeeld waar de gedaagde vanaf moment één hoge kosten moet maken, of waar torenhoge schadevergoedingen of zeer bewerkelijke en langdurige procedures dreigen. Dit fenomeen wordt ook wel 'forumshopping' of 'smaadtoerisme' genoemd. Door de hier bestaande procedurele waarborgen en relatief lage proceskosten is Nederland over het algemeen geen populaire bestemmingen om een SLAPP-zaak te starten. Het zou kortzichtig zijn om alleen naar de situatie in Nederland te kijken. Dit beschermt Nederlandse journalisten immers niet tegen vervolging in andere Europese landen. En het belang van internationale bescherming tegen SLAPPs gaat verder dan alleen het nationale belang van Nederland. Het grensoverschrijdende karakter van de manier waarop veel SLAPP-zaken worden ingesteld vraagt om een Europese aanpak. De waarde van de anti-SLAPP regelgeving is vooral dat de situatie in zwakkere landen zal verbeteren.

In eerste instantie getuigde de Europese aanpak van grote maar gerechtvaardigde ambities. Het voorstel zoals door de Commissie in april 2022 gepresenteerd bevat sterke waarborgen om

tegen SLAPPs te beschermen. Echter, het huidige compromisvoorstel, zoals in maart 2023 door het Zweeds presidentschap gepubliceerd, staat daar qua ambitie lijnrecht tegenover.

Doordat belangrijke waarborgen zijn verwijderd of afgezwakt is de werkingssfeer van de richtlijn aanzienlijk verkleind. Hierdoor zal deze in de huidige vorm maar tegen maar 10% van de 570 door CASE gedocumenteerde zaken bescherming hebben geboden. Dit komt doordat de definitie van 'grensoverschrijdende zaken' is beperkt ('*cross border implications*', Artikel 4 voorstel van de Commissie), de drempel van 'kennelijk ongegrond' is verhoogd ('*manifestly unfounded*' 13(a) Zweeds voorstel) en belangrijke bepalingen over schadevergoeding zijn verwijderd (Artikel 15 voorstel van de Commissie). Hierdoor blijft er van de initiële waarborgen weinig meer over en is het moeilijk in te zien hoe deze richtlijn nog een wezenlijke bescherming zal bieden tegen SLAPPs in Europa.

Het is daarom belangrijk dat Nederland zich duidelijk uitspreekt tegen dit afgezwakte compromis. Niet alleen lopen Nederlandse journalisten, mensenrechtenverdedigers en maatschappelijke organisaties het risico om ten prooi te vallen aan SLAPPs in Nederland en in andere Europese landen, maar ook in het kader van solidariteit zou Nederland zich moeten inzetten voor bescherming van het Europese maatschappelijk middenveld. En ook het wereldwijde effect mag niet worden onderschat: Europese wet- en regelgeving heeft het zogeheten 'Brussels-effect' en zal op den duur ook zijn vruchten afwerpen in andere landen in de wereld.

Nederlands staat bekend als internationale voorvechter van persvrijheid en vrijheid van meningsuiting. In lijn met de ambities van Minister Hoekstra om zich hard te maken voor de bescherming van Europese fundamentele waarden zou Nederland zich moeten inzetten voor sterke Europese waarborgen ter bescherming tegen SLAPPs.

Hartelijke groet,
De Nederlandse Werkgroep SLAPPs

Amnesty International
ARTICLE 19 Europe
Boekx Advocaten
Free Press Unlimited
Greenpeace International
Netherlands Helsinki Committee
Nederlandse Vereniging van Journalisten